

Alina BARBU

Suflet întrupat și trup însuflețit

Alina BARBU

Suflet întrupat și trup însuflețit

Lumen

Iași, 2008

Alina BARBU
Suflet întrupat și trup însuflețit

Editura Lumen este acreditată CNCSIS sub nr 003
www.edituralumen.ro

Redactor: Morariu Irina Maria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

Barbu, Alina

Suflet întrupat și trup însuflețit/Alina BARBU

-Editura Lumen, Iași

Bibliografie

Pag. 205

ISBN-978-973-166-088-2

Alina BARBU

Suflet întrupat și
trup însuflețit

Lumen

Iași, 2008

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

Icuțeii mele iubite

Extras din volumul:
Barbu, A. (2008). Suflet întrupat și trup însuflețit. Iași, România: Lumen.

Pagin 1 sat goal inten ionat

CUPRINS:

CUVÂNT ÎNAINTE.....	9
INTRODUCERE.....	13

CAPITOLUL 1. NOUL COGITO – EXISTENȚĂ ȘI SPAȚIALITATE.....25

- 1.1. *CORPUL CA SIMBOLICĂ GENERALĂ A LUMII.....* 26
- 1.2. *TRANSCENDENȚA. RAPORTUL CU ALTUL, CU SEMENUL* 33
- 1.3. *ALTERITATEA SAU EXPERIENȚA EȘECULUI ÎN POEZIA BAROCĂ FRANCEZĂ* 41
- 1.4. *TRUPUL FEMEII CA EGO ALIENAT BAROC.....* 80
- 1.5. *COLONIALISM, ELEMENT PECUNIAR ȘI DRAGOSTE ÎN POEZIA METAFIZICĂ.....* 97

CAPITOLUL 2. APA -ELEMENT REVELATOR AL FRUMUSEȚII FEMININE ÎN POEZIA BAROCĂ DIN FRANȚA..... 109

- 2.1. *METAMORFISMUL ELEMENTULUI ACVATIC* 110
- 2.2. *IPOSTAZE BAROCE ALE MATERIEI LICHIDE ...* 119
- 2.3. *OGLINDA APEI CA UTILITATE PSIHOLOGICĂ... 126*

CAPITOLUL 3. TEHNICI GRAFICE ALE DISCURSULUI ÎN POEZIA METAFIZICĂ 131

- 3.1. *FUNDAMENTAREA PSIHOLOGICĂ A TEHNICILOR GRAFICE ÎN POEZIA METAFIZICĂ* 132
- 3.2. *REALITATE EXTRAVERBALĂ ȘI REPREZENTARE GRAFICĂ.....* 141

Extras din volumul:

Barbu, A. (2008). *Suflet întrupat și trup însuflețit. Iași, România: Lumen.*

3. 3. ARTIFICIU ÎN POEZIA SECOLULUI XX..... 149

**CAPITOLUL 4. ELEMENTE DE RETORICĂ ÎN
POEZIA BAROCĂ ȘI METAFIZICĂ..... 155**

4. 1. INSTRUMENTAR RETORIC BAROC..... 156

*4. 2. INDIVIDUALITATE STILISTICĂ ȘI VIZIUNE
ARTISTICĂ ÎN POEZIA METAFIZICĂ..... 173*

CONCLUZII 187

BIBLIOGRAFIE 195

ANTOLOGII..... 205

Extras din volumul:

Barbu, A. (2008). Suflet întrupat și trup însuflețit. Iași, România: Lumen.

CUVÂNT ÎNAINTE

Eseul „Suflet întrupat și trup însuflețit” este teza de doctorat a autoarei, cu modificările impuse de cerințele editoriale. Alina Barbu, absolventă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine din Universitatea București, este lector doctor la Academia Navală din Constanța.

Sarcina asumată este una dificilă, înainte de toate prin includerea unui masiv corpus de texte, dar și prin inițiativa de a fi traducătoarea lor. Dificultatea este compensată de coerența specifică, transpunerea în limba română fiind asigurată, cum am spus, de același „interpret”. Remarcăm seriozitatea redactării studiului, bogata informație și finețea analitică. Abordarea se face din perspectiva istoriei literare și avem de-a face cu o prezentare echilibrată a opiniilor unor comentatori anteriori, de evidentă reputație, și a acelora proprii. În totalitatea lui, eseul trebuie privit ca un demers meritoriu de a împinge mai departe cercetările în această direcție.

O „Introducere” limpidică expune finalitatea eseului, și anume *„să prezinte universul informațional din secolul al XVII-lea, opiniile gânditorilor și moralistilor asupra sufletului și trupului, cât și reflectarea acestora în poezia barocă și metafizică din Anglia și Franța”*. Sunt, totodată, comentate câteva dintre caracteristicile, tendințele, domeniul barocului – cum sunt semnificațiile curentului, viziunea asupra lumii, imaginea ei răsturnată etc., văzute din perspectivele date de curgerea timpului. Eseul este structurat în patru capitole susținute și ilustrate de splendide reproduceri. În pofida materialului extrem de bogat pe care îl cercetează, autoarea încearcă – încercare reușită altminterea – să clarifice imaginea generală, curățând-o de scoriile vremii, și s-o sistematizeze.

În „Noul cogito – existență și spațialitate” sunt propuse și comentate câteva teme ce au preocupat scriitorii, filosofii, artiștii secolului al XVII-lea, precum corporalitatea și schimbările intervenite pe parcurs sub imperiul unor mutații, al modificărilor de atitudine, corpul fiind analizat din perspective diverse și de mare deschidere:” *Avem de-a face – spune eseista – cu un semnificant total, ai*

Extras din volumul:

Barbu, A. (2008). Suflet întrupat și trup însuflețit. Iași, România: Lumen.

cărui semnificați sunt de o debordantă diversitate. Această opulență semantică detectabilă în poezia barocă impune o multitudine de abordări din care o vom alege pe cea meta-fizică.” Interesant ni se pare amplul studiu referitor la alteritate, la ceea ce Alina Barbu consideră „experiența eșecului în poezia barocă franceză.” Demonstrația se sprijină pe „Sonetele Iubirii” ale lui Jean de Sponde, poet expedit în lucrările de sinteză, analizat aici cu subtilitate și maximă acribie:” *Numirea obiectului face posibil discursul amoros inaugurând totodată un spațiu spiritual și lingvistic ocazionat de această emergență. Fie permite inițierea unor jocuri cu materia sonoră sau grafică, fie conduce la concentrarea unor imagini. În orice caz, numele marchează un centru, un focar al dorinței și metafizicii erotismului.”* Ispititoare sunt și reflecțiile ocazionate de comentariile câtorva texte ale lui John Donne, unde cucerirea femeii este proiectată în viziune colonială, ori pătrunderea economicului în erotică.

Cu adevărat inspirată este prefațarea capitolului „Apa – element revelator al frumuseții feminine în poezia barocă din Franța”, cu o reproducere după Rubens „Uniunea Pământului cu Apa”, 1618, și susținut de texte ale unor poeți ca libertinul și licențiosul Théophile de Viau, mort atât de tânăr, Charles Cotin, abate, un „prețios”, ținta unor atacuri ale lui Boileau, dar poet interesant și savant autentic („*Trupul meu este fără culoare ca acela al apelor/ și se preschimbă după ce întâlnește în cale*”), Vincent Voiture, autorul unor poezii galante – „Sonetul Uraniei” a stârnit dispute între uraniști și ioviști -, independentul Antoine de Saint Amant, atât de pornit împotriva pedanților, marcat de ideea realității naturii, inclusiv a celei acvatice, de permanenta mișcare a acestora etc.

Se impun privitorului lector două coduri artistice cu particularitățile specifice. Autoarea, aservită titlului, se oprește exclusiv la poezie, cu rezultate notabile, desigur, eludând operele de artă plastică. Pe linia lui Giorgio Fonio – să se vadă „Morfologia della rappresentazione. La scarto della imagini”, Milano, 1995 – pictura poate fi analizată ca text vizual, favorizată de ansamblul metalimbaj al textului literar, putând astfel să îmbogățească un teritoriu puțin fructificat, acela al vizualului transpus verbal, „exphrastica”. Vreau să se înțeleagă că remarca se dorește să fie o sugestie, mai ales că în „Fundamentarea psihologică a tehnicilor

grafice în poezia metafizică”, Alina Barbu dovedește disponibilități remarcabile pentru investigarea modului „în care tehnicile grafice interacționează cu canoanele literare specifice epocii baroce în general și poeziei metafizice în particular.

Jocul în acord al elementelor grafice contribuie la îmbogățirea procesului de cunoaștere, sporește gradul expresivității, lui alăturându-i-se prozodia aptă să amplifice efectul. Exemplificările numeroase, evidențiază diverse forme ale dispunerii grafice în consolidarea ideii că asocierea celor două, imagine și expresie, alcătuiește „*un tot simbiotic simbolic și nu este o simplă formă de virtuozitate.*” Trimiterea la avangarda poetică a secolului trecut pare ceva firesc, unde finalitățile sunt declarate, situație evidentă în poezia europeană, inclusiv în cea română prelungită în perioada postbelică la un oniric precum Virgil Mazilescu, de exemplu.

Bună cunoscătoare a barocului literar, eseista pune în valoare complexitatea retoricii acestuia, în special prin contrapunerea poeziei baroce franceze, debordând stilistic, cu poezia metafizică engleză mult mai restrictivă. Lectorul avizat poate remarca turul de forță sintetizator cu privire la caracteristicile retoricii metafizice, care evidențiază în plus bogata informație.

Concluziile, în tradiție universitară pentru o astfel de lucrare, bine sistematizate, îmbogățesc universul prezentat cu scurte considerații referitoare la alte literaturi – spaniolă, italiană, germană – unde trimiterile, observațiile, speculațiile suplimentează efortul de clarificare. În plus, sporește sentimentul unei lecturi agreabile, scoase din acea rigiditate impusă de acest tip de demers.

Cititorul se poate ușor convinge că întreprinderea n-a fost una facilă, inclusiv când e vorba despre baroc, în jurul căruia stăruie încă o atmosferă echivocă, în pofida interesului constant crescut în ultima bună perioadă. Analizând și sintetizând trăsăturile principale ce se subordonează relației trup-suflet, Alina Barbu reușește, într-un discurs bine articulat, să le fixeze în context – veritate confirmată de eseu în ansamblul lui.

„Suflet întrupat și trup însuflețit” este o importantă și interesantă contribuție în domeniu și recomandă un nume de mare și disponibilă mobilitate intelectuală.

Nicolae Rotund

Pagin 1 sat goal inten ionat

INTRODUCERE

Lucrarea își propune să prezinte universul informațional din secolul al XVII-lea, opiniile gânditorilor și moraliştilor asupra sufletului și trupului, cât și reflectarea acestora în poezia barocă și metafizică din Anglia și Franța.

Cunoașterea universului real va permite înțelegerea mai profundă a universului posibil, construit de poetul baroc.

Cu toate precauțiile necesare și fără pretenția de a descoperi în ansamblul lumii secolului al XVII-lea o unitate spirituală și intelectuală compactă, tendința de a atribui perioadei în discuție caracteristici proprii, un mod de a gândi, de a simți și de a acționa în mod specific este prezentă în cultura istorică contemporană. Poate că tocmai pentru ambiguitatea și pentru multitudinea de semnificații pe care le-a acumulat pe parcurs, eticheta „baroc” pare deja deosebit de adecvată pentru această perioadă.

Este, într-adevăr, răspândită viziunea secolului al XVII-lea ca un veac de criză, o epocă în care izbucnește dezordinea (Pierre Chaunu), iar societatea este dominată de un sentiment de amenințare și de instabilitatea care suscită, ca reacție, o cultură conservatoare și represivă. Fenomenului Baroc astfel conceput, care apare și se răspândește tumultuos în cursul a aproape un secol, i se opun, ca tendințe potrivnice și la un moment dat victorioase, absolutismul în plan politic și clasicismul în cel al gândirii, artei și vieții spirituale.

Europenii secolului al XVII-lea au avut și ei o viziune deosebit de dramatică a perioadei în care au trăit, pe care au reușit să o transmită posterității: veac de fier, *mundus furiosus*, epocă de răcoale și agitații, opresiuni și intrigi, în care oamenii deveniți lupi se mănâncă unii pe ceilalți, epocă de dezordine, de distrugere, de răsturnare a ierarhiei, de veleitarism; pe scurt, o epocă a marilor tensiuni, considerate adesea pur și simplu negative, mai curând decât etape necesare pentru atingerea unui echilibru social și politic superior și a unei capacități creatoare mai profunde și mai cuprinzătoare.

Conflictualitatea „barocă” i-a frapat pe istorici prin intensitatea ei, prin răspândirea și prin influența ei asupra modului de a gândi și de acționa. Conflictul ideologic, politic și religios, continuitatea și amplitudinea războiului, sporirea antagonismului social, revoluția, îndărătnicele dispute pentru întâietate în ritualul administrativ și ecleziastic cotidian, frecvența duelurilor au apărut ca niște caracteristici proprii perioadei.

Semnificațiile barocului

Barocul, ca și curent artistic, s-a manifestat în cultura europeană între 1550 și 1750, perioada de apogeu fiind între 1600 și 1700. Este considerat o perioadă de criză a culturii, caracterizată prin rafinamentul „fin de siècle” și predilecția pentru extravaganta. Spre deosebire de perioada anterioară, Renașterea, în care predomina bucuria și idealismul, barocul aduce sentimentul tragicului și angoasa.

O primă etimologie a cuvântului „baroc” se poate face pornind de la cuvântul baroco, un cuvânt artificial, care, în Evul Mediu, descria un silogism.

O a doua etimologie are la bază cuvântul spaniol „baruecco” sau cuvântul portughez „barocco”, ambele indicând o varietate de perlă imperfectă, având o formă între sferă și oval. Termenul portughez trimite spre o perlă cu forme asimetrice și ape impure.

În „Dicționarul artelor frumoase” (1797) un teoretician italian, Milizia, definește barocul ca superlativ al bizarului, un exces al ridicolului. Bizarul ca termen este acel gust contrar principiilor acceptate, o căutare afectată de forme extraordinare, și al cărui singur merit este noutatea care produce viciu. Bizarul apare ca o consecință a excesului, a suprasaturației, ca o explozie a formelor mari în detaliu care nu permit armonizarea părților cu întregul.

În muzică, barocul aduce armonie confuză, încărcată cu modulații și disonanțe, o intonație dificilă și o mișcare constrângătoare, iar în literatură este văzut ca o nuanță a bizarului. El este rafinament și abuz și totodată ridicolul împins la exces. Fără îndoială că la un moment dat Borromini, în arhitectură, Bernini, în

sculptură, Pietro da Cortona, în pictură și Cavalerul Marino, în poezie, au fost considerați considerați „ciuma gustului”, „ciumă” care a atins un mare număr de artiști.

De abia mai târziu, Barocul desemnează un obiect cizelat cu multă finețe, accepțiune care va pătrunde în terminologia literară.

Barocul a fost nu numai un stil. A fost o cultură integrală, într-un anume context istoric, cu o viziune specifică a lumii, o trăire, anumite atitudini în fața vieții și a morții.

Contextul istoric este acela al războaielor religioase. Se poate întâmpla ca tocmai viziunea asupra morții și a vieții să constituie o circumstanță care le făcea posibile.

Descoperirea relativ recentă a rotației pământului în jurul soarelui era cea care prilejuia un sentiment apăsător de instabilitate sau tocmai aceste sentimente creau premisele acceptării unui asemenea fapt.

Reforma protestantă a apărut către 1520 cu Luther și Calvin. Ea ridică împotriva practicii indulgențelor și a atotputerniciei Bisericii, predicând omnipotența unui Dumnezeu Judecător de a cărui mânie trebuie să te temi. Redus la neant în raport cu divinitatea, sfârâmat, omul nu poate coopera pentru salvarea sa, ci trebuie să fie obiectul unei predestinări.

Ca o reacție, Contra-Reforma a apărut în 1540, prin fondarea ordinului iezuiților de către Ignacio de Loyola care dorea să redea Bisericii Catolice o imensă putere spirituală și vremelnică, recâștigând spiritele printr-o devoțiune supremă. Ca o consecință a acestui fapt, s-au ridicat biserici strălucitoare și minunate, cu bolți abundent pictate, decorațiuni fastuoase, poleite cu aur, orgi și coloane răsucite, statui care păreau însuflețite, cuprinse de sentimente intense și aflate în mișcare. Altarul avea menirea să impresioneze mai degrabă decât să trezească gânduri cucernice.

Protestanții erau foarte angoasați, având o viziune sumbră despre lume și viață, ancantizau omul în fața unui Dumnezeu puternic și înspăimântător, ceea ce nu este străin de un baroc negru.

De aceea barocul este legat de coexistența în opoziție a Reformei și Contra-Reformei.

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe
www.editalumen.ro
www.lumenpublishing.com
sau din librăriile noastre partenere.

ISBN 973-166-068-7

9 789731 660682

Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:

media
LUMEN
www.EdituraLumen.com